מטות

א. אין פסוק „ויאמר אלעזר הכהן גו' זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה" [1], שטעלט זיך רש"י אויף „ויאמר אלעזר הכהן גו' " און איז מפרש: „לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם". (און רש"י איז מוסיף, אז אזוי געפינט מען אויך ביי שמיני למילואים [2] וועז בא לכלל כעס בא לכלל טעות, און אזוי אויך ביי „שמעו נא המורים כו' " [3] — על ידי הכעס טעה [4]).

1) פרשתנו לא, כא.
2) שמיני י, טז ואילך.
3) חקת כ, י-יא.
4) ומה שרש"י אינו מפרש בא לכלל כו' שם על אתר: בפי' שמיני, החילוק בין קדשי דורות לקדשי שעה הוא דבר התלוי בסברא *, ולכן אין מוכרח כ"כ לפי' רש שם „בא לכלל כעס בא לכלל טעות", כי בדבר התלוי בסברא אפשר שתהי' מחלוקת מפני שאין דיעות בנ"א שוות ולא מפני שאחד מהם טועה, וכדמוכח לפני זה (משפטים כג, ב) דאחרי רבים להטות ובכ"ז בדיני נפשות אין אחד מכריע, שמזה מוכח דדעת המיעוט אינה טעות (ולהעיר מהחילוק שבין טעות בדבר משנה לטעות בשיקול הדעת — סנה' ו, א); בפי' חקת, סיבת הטעות י"ל שהיא כמפורש ברש"י (שם, יא) „והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא אמרו שמא צריך להכותו כבראשונה". משא"כ בנדו"ד „שנתעלמו ממנו כו'", מוכרח לפרש „לפי שבא לכלל כעס כו'".

ובכדי שלא יוקשה (להעיר מפרש"י שמות ד, יד): למה דוקא הכעס שבפרשתנו הביאו לכלל טעות — ממשיך רש"י „וכן אתה מוצא בשמיני למילואים . . וכן בשמעו נא המורים כו'" — כי לאחרי שלמדנו דבא לכלל כעס בא לכלל טעות — גם בהנ"ל י"ל הפי' שזהו מפני הכעס.

5) שלכן בפי' בלק (כה, ו) ובפי' פנחס (כו, ה) כותב רש"י רק „נתעלמה" — ולא „טעה".

6) ועיין פרש"י (לא, כג).

*) בזבחים (קא, א) „אלא אמר שמעתי ושכחתי", ובמפרשי רש"י (שמיני שם, כ) שכ"ה גם כוונת רש"י. אבל מפשטות לשון רש"י „הודה ולא בוש לומר לא שמעתי" (ומשמיט ואינו מסיים מאמר הגמרא שם) משמע כבפנים ההערה. וראה בארוכה לקו"ש חי"ז ע' 109 ואילך.

דאַרף מען פאַרשטיין:

דער לשון „טעות" פאַסט אין פאַל וועז מען ווייס אַ געוויסע זאַך, נאָר די ידיעה איז ניט קיין ריכטיקע — זי איז אַ טעות'דיקע ידיעה. בעת אָבער אַן ענין וועלט ביי אַ מענטשן „נתעלם" און ער פאַרגעסט אויף אים, פאַסט דאַן לכאורה ניט צו זאָגן אַז דער מענטש האָט זיך טועה געווען [5]?

מוז מען זאָגן, אַז רש"י'ס לשון „שבא לכלל טעות" בשייכות דערמיט וואָס „נתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו"ם", איז מצד דעם וואָס וויבאַלד אַז משה האָט געזאָגט די הוראות „תתחטאו", ער האָט אָבער דערביי געזאָגט אַז דאָס גייט אַף כל הורג נפש גו' וכל בגד גו' ומכלל הן — אתה שומע לאו, אַז בא אַנדערע זאַכן דאַרף מען גאָרניט טאָן — איז זיין זאָגן כלל טעות.

אָבער אויך דאָס איז ניט מובן: הלכות טומאה און הלכות גיעול זיינען דאָך צוויי באַזונדערע ענינים. היינט פאַרוואָס זאָל מען אָנרופן דאָס ניט זאָגן הלכות גיעול בשעת זיין זאָגן „תתחטאו" — הלכות טומאה [6] אַ טעות?

5) בזה יובן מה שמצינו בכ"מ שמשה רבינו מתאונן על ישראל שלא שמעו אליו, ולדוגמא בפרשתנו (לא, יד) „ויאמר ה' אל משה הנה קרבו ימיך למות", ומפרש"י „מכאן שנתעלם ממנו יום מותו", ולכאורה אינו מובן, הרי משה רבינו ידע שישראל לא ישמעו אליו, ומדוע נתעלם ממנו יום מותו? אך הענין הוא, שמשה רבינו ידע שישראל לא ישמעו אליו, אבל לא ידע שהם לא ישמעו אליו בכוונה ומתוך הכרה, אלא שלא ישמעו אליו מחמת שכחה, ולכן נתעלם ממנו יום מותו.

ב. דערנאָך שטעלט ער זיך אויף „כאשר צוה ה' וגו'" און זאָגט „תלה ההוראה ברבו".

אויך דאָ דאַרף מען פאַרשטיין:

דער פּי' פון „זאת חקת התורה" איז, אַז „זאת" וואָס ער קומט זאָגן (דאָס ווייטער־געזאָגטע) איז די (איינ־ציקע) חוקה פון (כללות ה)תורה. וואָס דערפאַר איז רש"י מאריך אין אַנהייב פון פ' חקת „לפי שהשטן ואוה"ע מונין כו'", אַז די חוקה פון פרה אדומה אויף וועלכע עס שטייט „זאת חקת התורה", איז אַנדערש פון אַלע אַנדערע חוקים דערמיט וואָס זי איז לגמרי ניט אין גדר השכל[7]. איז דאָך ניט מובן: הל' גיעולי עכו"ם זיינען דאָך מובן אין שכל און זיי זיינען ניט קיין חוקה — ווי פאָסט דאָ דער לשון „זאת חקת התורה"[8]?

מוז מען זאָגן, אַז מיט „זאת חקת התורה" האָט אלעזר געמיינט דעם פריערדיקן דין פון „הזאת שלישי וש־ביעי" וואָס משה האָט זיי געזאָגט[9], און אויף דעם האָט ער, אלעזר, מוסיף געווען „אך את הזהב גו'" — „אך לשון מיעוט" — אַז אפי' נאָך דעם מטהר זיין די כלים מטומאת מת, טאָר מען זיי ניט נוצן ביז מען וועט זיי מגעיל זיין[10].

איז עפ"ז ניט מובן: די וועריטער „אשר צוה ה' את משה" זיינען דאָך דער אויספיר פון „זאת חקת התורה" מיט וועלכן עס וועלט געמיינט דער דין וואָס משה האָט געזאָגט. פאַרוואָס־זשע זאָגט רש"י „אשר צוה ה' וגו', תלה ההוראה ברבו", וואָס לויט דעם באַציען זיך די וועריטער „אשר צוה" צו „אך את הזהב גו'" וואָס אלעזר האָט געזאָגט?

ג. איז דער ביאור אין דעם:

צוליב דערמאָנען די הל' טומאה וואָס „הזהיר לכם משה" פריער איז געווען אַז אלעזר זאָל זאָגן „זאת חקת התורה" — אַן דער הוספה „אשר צוה גו'" — און גלייך נאָכדעם זאָל קומען „אך את הזהב גו'". פון דעם וואָס ער האָט מוסיף געווען „אשר צוה ה' את משה", איז מוכרח[11] אַז ער האָט עס געטאָן בכדי צו תולה זיין אויך די וויייטערדיקע הוראה (הל' גיעולי עכו"ם וואָס משה האָט ניט געזאָגט) ברבו; אָבער היות אַז די וועריטער „זאת חקת התורה" זיינען פאַרבונדן מיט „אשר צוה ה' וגו'" (כנ"ל ס"ב) ווי ער איז מדגיש „זאת . . אשר",

---

7) נתבאר בארוכה לעיל ע' 124 ואילך.

8) בראש"ם ר"פ חקת, ש„זאת חקת התו־רה" שבפרשתנו קאי רק א„אך במי נדה יתחטא" (לא, כג). אבל מפשטות הכתובים משמע שקאי (או אדלעיל מיני', כדלקמן בפנים. או) על כל הפרשה שלאח"ז. ופשיטא שאין מקום לומר (בדרך הפשט עכ"פ) שעה"פ „אך את הזהב גו'" שנאמר מיד, לא קאי, ועה"פ „אך במי נדה יתחטא" שבכמה פסוקים לאח"ז — קאי. ובפרט שעיקר „ההוראה" של אלעזר — שנעלי' אמר „זאת חקת התורה" — היא הלכות גיעול (שהרי „אך במי נדה יתחטא" אמר גם משה — עכ"פ בנוגע לכל הורג גו' וכל בגד גו'). וראה לקמן הערה 14.

9) ואף שטהרת מי חטאת מונה רש"י (אחרי יח, ד) בהסוג ד„חוקותי" לשון רבים (ראה בארוכה לעיל שם) — י"ל שמכיון שעשיית הפרה הוא בכדי לטהר באפרה, לכן „זאת חקת התורה" דפרה אדומה כולל גם (הפרט ד)טהרת מי חטאת. ושאני בפרש"י פ' אחרי שם, שמכיון שכותב רק „טהרת מי חטאת" (ולא „פרה אדומה" כבפ' בשלח טו, כה), כוונתו לטהרת מי חטאת היא (לא כמו שהוא פרט ב„פרה אדומה", כ"א) כמו שהוא ענין בפ"ע שיש לו קצת הסברה בשכל, ולכן נכלל הוא בהחוקים שהיצה"ר משיב עליהן.

10) ראה רש"י פסוק כב.

11) ראה מפרשי רש"י כאן.

מוז מען זאָגן (לויט דעם פּירוש) אַז אויך די הוראה וועגן גיעולי עכו״ם איז אַ פּרט אין „זאת חקת התורה״.

און דעריבער זאָגט רש״י „בא לכלל טעות״, ווייל דאָס וואָס משה האָט זיי ניט געזאָגט דעם דין פון גיעול, איז עס געקומען מצד דעם וואָס בא לכלל טעות אַז דער דין פון „תתחטאו״ [12], די הזיית מי חטאת איז ניט בלויז מטהר די כלי מטומאתה, נאָר איז אויך מכשיר די כלי פון איר איסור.

און כאָטש דער איסור איז בלוע אין די דפנות הכלי, וואו די מי חטאת קומען כלל ניט אַריין — איז דאָך אָבער אויך די טומאה פאַרשפּרייט איבער דער גאַנצער כלי, און די עט־ליכע טראָפּנס מי חטאת [13] וועלכע מען שפּריצט אויף דער כלי ומבחוץ נעמען זי ניט אַרום, און פונדעסטוועגן ווערט די גאַנצע כלי טהור — זעט מען דאָך אַז מי חטאת האָבן אין זיך אַזאַ שטאַרקן כח, וואָס דורך דער הזי׳ פון עטליכע טראָפּנס ומבחוץ נעמען זיי אַרויס די גאַנצע כלי מטומאתה; אויב אַזוי, האָט דאָך שוין אַן אָרט צו זאָגן, אַז די הזי׳ זאָל אויך מכשיר זיין די כלי פון דעם איסור וואָס איז בלוע אין איר.

אויף דעם האָט אלעזר געזאָגט „זאת חקת התורה גו׳ אך גו׳ — אך לשון מיעוט״: די „חקת התורה אשר צוה וגו׳״, איז געזאָגט געוואָרן בלויז בנו־גע צו מטהר זיין פון טומאת מת, אָבער ניט צו מטהר זיין פון בליעת איסור נבילות [14].

ד. פון די ענינים פון „יינה של תורה״ אין פּירוש רש״י דידן —

ווען אַ כלי איז בולע אַן איסור (און אַזוי אויך ווען אַ מענטש עסט אַ מאכל אסור, וואָס דאַן איז נעשה דם ובשר כבשרו), גייט אַריין דער איסור אין איר, בפּנימיות (און דער מאכל האסור בפּנימיות האדם). און דעריבער דאַרף מען די כלי מגעיל זיין, בכדי אַרויסצונעמען פון איר דעם איסור וועלכן זי האָט בולע געווען.

---

12) ואין סתירה לזה מהלשון „נתעלמו ממנו הלכות גיעולי עכו״ם״ — כי באם לא היתה מתעלמת ההלכה שהכשר כלים מאיסור שנבלע בהם הוא ע״י הגעלה, הי׳ מובן אז ג״כ שהזיית מי חטאת אינה מכשירם כ״א צריכים הגעלה דוקא. אלא שמכיון שנתעלמה הלכה זו, הנה אף שמובן מסברא שא״א להשתמש בכלים שנבלע בהם איסור בלי כל טהרה — אפ״ל טהרתן גם ע״י הזיית מי חטאת. וראה בפנים.

13) ראה במדב״ר פי״ט, ח. תנחומא חקת ח.

14) ועפ״ז יומתק מה שאמר אלעזר „אך במי נדה יתחטא״

— דלכאורה, הרי כבר הזהירם משה על זה*, וגם אלעזר עצמו בתחלת דבריו הזכיר זאת (רש״י פסוק כב) —

כי בזה רצה להדגיש שהגיעול והחיטוי הם שני ענינים ואין אחד מועיל להשני. וזהו מה שפרש״י שם (כג): „צריכים הכלים גיעול לטהרם מן האיסור, וחיטוי לטהרן מן הטומאה״.

אלא שמ״מ, מכיון שפשטות הלשון „אך במי נדה יתחטא״ משמע שהחידוש הוא בזה שצריך לחיטוי, ולפי הנ״ל החידוש הוא שהחיטוי אינו מטהרם מן האיסור — ע״כ מוסיף רש״י „ורבותינו דרשו כו׳״ (וראה משכיל לדוד כאן).

---

*) אלא שצריך ביאור — ובפרט ע״ד הפשט (כי ראה שבת (סד, א): אפנויי מופנה) — למה לא פירש משה גם כלי מתכות בהל׳ טומאה שהזהירם

(ורש״י רמזם באמרו „כדין שאר טמאי מתים״ (לא, יט) ובהם הרי נאמר „ועל כל הכלים״ (יט, יח)).

משא"כ טומאה איז ניט קיין ענין וואָס קומט אַריין אין דער פנימיות הכלי (אָדער פון דעם מענטשן) — ס'איז נאָר אַן ענין פון מקיף[15], מען קען עס ניט "אָנטאָפן" מיטן שכל[16], דעריבער קומט אויך די טהרה דורך אַן ענין פון מקיף: דורך דער טבילה פון דער כלי (אָדער מענטש), זעט זיך קיין שינוי ניט אין זייער פנימיות.

און וויבאַלד אַז טומאת מת איז נאָך מער מקיף, וואָס האָט כלל ניט קיין אָרט אין שכל — וואָרום ס'איז ניטאָ קיין הסברה אין שכל פאַרוואָס דער מת, וואָס ער גופא איז ניט טמא[17], זאָל מטמא זיין אַנדערע — איז דערי־ בער די טהרה פון טומאת מת אין אַן אופן וואָס איז נאָך מער מקיף: דער חידוש הטהרה בטומאת מת קומט ניט אין טובל זיין דעם דבר טמא אין די מי חטאת, נאָר אין דעם שפריצן ב' וג' טיפין.

---

15) ושני ענינים בזה: א) מה שבטומאה אינו נכנס דבר בפנימיות (נעשה חלק) האדם והכלי, ולא כבאיסור שהמאכל נכנס בפנימיות (לקו"ת שה"ש ט, ג). ב) גם הטומאה עצמה הו"ע של מקיף (ראה לקו"ת תבא מג, ב. לקו"ש ח"ג ע' 985). וראה הערה הבאה.

16) ראה רמב"ם סוף הל' מקואות: "שהטומאות והטהרות.. אינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו". ומדכתב שם לאח"ז "וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא", מוכח קצת, שכוונתו ב"(הטומאות ו)הטהרות" שלפנ"ז היא — ל(הטומאות ו)הטהרות עצמם.

17) ספרי זוטא (הובא בילקו"ש חקת) עה"פ הנוגע במת. וע"פ המבואר בלקו"ש ח"ז ע' 68, י"ל שכ"ה גם ע"פ דרך הפשט. עיי"ש. וראה שם הערה 15.

ווייל אין דעם ענין פון מקיף איז נוגע דער כללות'דיקער איבערשטעל פון דער זאָך אָדער פון אדם הטמא און זיין איבערגאַנג פון טומאה לטהרה; אַ זאָך וואָס מעסט זיך ניט מיט כמות, אָדער אין שטח.

און דאָס איז דער ביאור וואָס משה האָט געהאַלטן אַז הזיית מי חטאת קען מכשיר זיין אויך פון איסור — ווייל מקיף פועל'ט אויף פנימי, און וועז ס'איז דאָ דער כללות'דיקער איבער־ שטעל פון דעם מענטשן, דורך מעורר זיין די מקיפים דקדושה, ווירקט עס שוין במילא אויך אויף זיינע כחות פנימיים.

דאָס איז אָבער בלויז מצד משה'ן, שושבינא דמלכא[18], וואָס ער האָט גע־ קוקט אויף אידן מלמעלה למטה; משא"כ "אלעזר הכהן", וואָס ענינו איז אויפהויבן אידן מלמטה למעלה[19], ער האָט געזאָגט, אַז ס'איז ניט געגוג די כללות'דיקע ווירקונג אין די כחות פנימיים דורך המשכת המקיף, נאָר עס דאַרף זיין עבודה אויך מיט די כחות פנימיים עצמן.

(משיחת ש"פ חקת תשכ"ה)

---

18) לקו"ת בהעלותך לא, א־ב. ר"פ מסעי, ובכ"מ.

19) כי אהרן הוא שושבינא דמטרוניתא (ראה מקומות שבהערה הקודמת) "וגם הכה"ג אשר מבניו יש בו בחינה זו" (לקו"ת מסעי פט, סע"א ואילך).